

Werkloosheid van de tweede generatie

In deze studie wordt op basis van ramingen van het toekomstige arbeidsaanbod van jeugdige Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen en van de ontwikkeling van de arbeidsvraag, een prognose gemaakt van de werkloosheid van de 'tweede generatie' allochtonen op de Nederlandse arbeidsmarkt. De auteurs voorspellen dat, ondanks een lichte verbetering van het opleidingsniveau, de totale werkloosheid van jongeren uit elk van de vier etnische groepen zal toenemen. Daarnaast zal er een 'doorschuiving' van het werkloosheidsrisico optreden van allochtone schoolverlaters met alleen een lagere schoolopleiding naar jongeren met een uitgebreid lagere en hogere opleiding.

DRS. IR. A.J.G. MANDERS – PROF. DR. J.J.M. THEEUWES*

Het gaat ronduit slecht met jonge allochtonen op de arbeidsmarkt in Nederland en het ziet er niet naar uit dat het in de nabije toekomst beter zal worden. De werkloosheid onder Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren is drie- tot viermaal hoger dan die onder autochtone Nederlanders. Dit betekent dat meestal minder dan de helft van deze jongeren een baan heeft. Met deze onaanvaardbaar hoge werkloosheidspercentages hebben deze 'tweede generatie' kinderen het meestal slechter dan de 'eerste generatie'. De laatste jaren lijkt hun werkloosheid, ondanks de groei van de werkgelegenheid, zelfs nog toe te nemen¹. De boodschap van ons onderzoek is dat in de eerstvolgende jaren de werkloosheid vermoedelijk nog verder zal stijgen. Ook de WRR constateert in haar recentelijk verschenen rapport *Allochtonenbeleid* dat de situatie van etnische minderheden dramatisch is verslechterd en dat het allochtonenbeleid tot nu toe gefaald heeft².

Uitgaande van de huidige, slechte positie maken we in deze studie een prognose van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt voor jonge allochtonen. We maken daarbij een opsplitsing naar opleiding. Jonge allochtonen onderscheiden zich door een zeer laag opleidingsniveau. Ze verlaten veelal vroegtijdig het onderwijs zonder diploma³ en hebben in tegenstelling tot autochtone leerlingen, een grote voorkeur voor lager beroepsonderwijs in plaats van algemeen vormend onderwijs⁴.

Voor onze berekeningen sluiten we aan bij een methode zoals die gebruikt is door het CPB om de ontwikkeling op de arbeidsmarkt naar opleidingsniveau te beschrijven⁵. Deze (en onze) voorspeltechniek bestaat uit drie stappen. Eerst wordt een raming gemaakt van het arbeidsaanbod van allochtone schoolverlaters naar opleidingsniveau. Dit correspondeert grotendeels met een voorspelling van de te verwachten uitstroom uit het onderwijs. Vervolgens worden in een tweede stap de ontwikkelingen in de arbeidsvraag naar deze groepen geraamd. Tot slot worden vraag en aanbod geconfronteerd, zodat iets gezegd kan worden over de te verwachten ontwikkelingen van de omvang van de werkloosheid. Door onderscheid te maken naar opleidingsniveau kan ook aangegeven worden waar de grootste

knelpunten en aansluitingsproblemen tussen vraag en aanbod te verwachten zijn.

In dit onderzoek hebben we ons beperkt tot vier etnische minderheden, Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen⁶. Voor jongeren uit deze groepen (15-24 jaar) maken we ramingen van de (veranderingen in de) werkloosheid op middellange termijn. Gezien de onzekerheden in de veronderstellingen en om rekening te houden met een aantal mogelijke ontwikkelingen, rekenen we zowel een pessimistisch (realistisch) als een optimistisch scenario

* Ton Manders is werkzaam bij het Centraal Planbureau, Jules Theeuwes is verbonden aan de Rijksuniversiteit Leiden. Dit artikel is gebaseerd op ons eindrapport *Toekomstverkenning arbeidsmarktpositie allochtone schoolverlaters*, geschreven in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en aldaar uitgebracht in november 1989. We zijn J.L. Fokkema (Ministerie SoZaWe), J. Hartog (UvA), T. van Maanen (RUL), A. van Riel (RUL) en J. Veenman (ISEO/EUR) dankbaar voor hun medewerking aan, respectievelijk commentaar bij het rapport. Tevens danken we K. Goudswaard (RUL) en B. van Velthoven (RUL) voor hun suggesties bij een eerdere versie van dit artikel.

1. De werkloosheidspercentages waarop deze uitspraken zijn gebaseerd, staan vermeld in het eerder genoemde rapport.

2. WRR, *Allochtonenbeleid*, Rapport aan de Regering nr. 36, Den Haag, 1989.

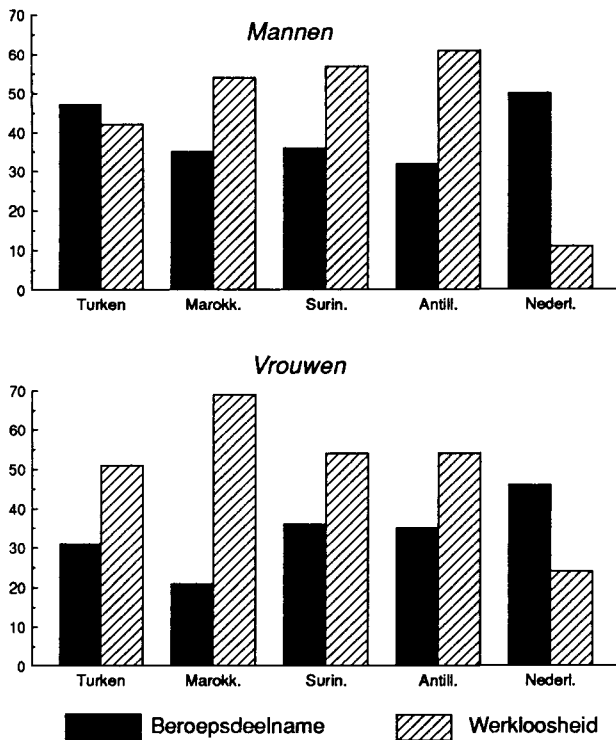
3. Bij voorbeeld voor Turkse en Marokkaanse jongeren is het 'drop-out'-percentage tweemaal zo hoog als onder autochtone Nederlandse jongeren. Zie bij voorbeeld tabel 3.2 in Th. Roelandt en J. Veenman, *Allochtonen van school naar werk*, binnenkort te verschijnen voorstudie van de WRR, Den Haag. Het percentage leerlingen dat vroegtijdig zonder diploma het onderwijs verlaat, is onder etnische minderheden beduidend groter dan onder autochtone Nederlanders.

4. Volgens Th. Roelandt en J. Veenman, *Minderheden in Nederland; positie in het onderwijs*, Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek, Rotterdam, 1988, kiest 70% van de Nederlandse leerlingen in de eerste fase van het onderwijs voor algemeen vormend onderwijs. Voor Turken is dat 60% en voor Marokkanen slechts 30%.

5. CPB, *De arbeidsmarkt naar opleidingscategorie 1975-2000*, Werkdocument nr. 17, Den Haag, september 1987. We hanteren in deze bijdrage ook dezelfde definities voor werkloosheid en participatie en dezelfde opleidingsindeling als het CPB.

6. Deze vier groepen vormen zo'n 80% van alle allochtonen in Nederland.

Figuur 1. Beroepsdeelname en werkloosheid onder mannen en vrouwen van 15-24 jaar (in procenten)

Bron: ISEO88.

door. Zodoende kunnen de grenzen van de toekomstige ontwikkelingen worden aangegeven.

Een groot probleem bij allochtonen-onderzoek is de beschikbaarheid van gegevens. Voor dit onderzoek hebben we voornamelijk gebruik gemaakt van een survey dat door het Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek (ISEO) in het voorjaar van 1988 onder de vier eerder genoemde groepen allochtonen en autochtonen werd gehouden. In een tiental gemeenten (waaronder de 4 grootste) zijn voor een kleine 13.000 personen gegevens verzameld. Met behulp van de gegevens uit dit onderzoek (verder genoemd: ISEO88) is het voor het eerst mogelijk om verschillende groepen allochtonen met elkaar en met autochtone Nederlanders te vergelijken.

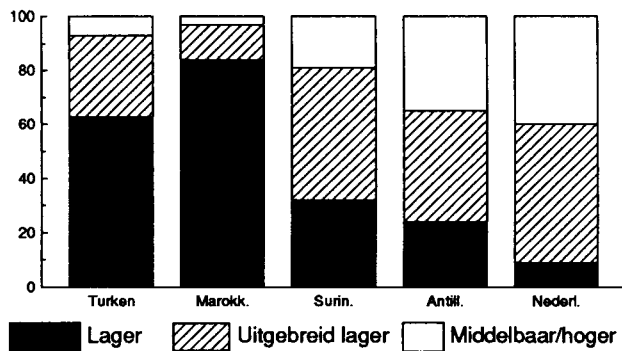
In deze bijdrage zullen we met name ingaan op de resultaten van het onderzoek en wat minder diep op de gehanteerde methode. De belangrijkste resultaten zullen in de vorm van een aantal figuren worden gepresenteerd. Deze bijdrage is verder als volgt opgebouwd. Eerst analyseren we de huidige arbeidsmarktpositie van allochtone jongeren. Daarna maken we een raming voor de nabije toekomst. We beschrijven de veranderingen tussen 1988 en 1991, waarbij we onderscheid maken naar opleidingsniveau. Vervolgens

Tabel 1. Werkloosheid naar opleiding, 1988, jongeren 15-24 jaar (in procenten)

	Turken	Marok.	Surin.	Antill.	Nederl.
Lager	44	82	87	88 ^a	33
Uitgebreid lager	48	38	54	58	9
Middelbaar/hoger	59 ^a	80 ^a	44	38	22

a. De getallen hebben gezien het geringe aantal waarnemingen een grote onnauwkeurigheid.
Bron: ISEO88.

Figuur 2. Opleidingsverdeling beroepsbevolking 15-24 jaar

Bron: ISEO88.

bespreken we respectievelijk de aanbodzijde en de vraagzijde van de arbeidsmarkt. Beide zijden van de arbeidsmarkt worden met elkaar geconfronteerd. De conclusies van deze voorspeleercitie staan in de slotparagraaf.

Huidige positie

Alvorens te kunnen voorspellen waar we heengaan is het goed te weten waar we staan. We beginnen dan ook met een beschrijving van de huidige situatie, of om precies te zijn, de situatie in 1988, omdat onze beschrijving van de arbeidsmarktpositie van allochtone jongeren gebaseerd is op de ISEO-enquête uit dat jaar. Gegeven de beperkte kennis van de arbeidsmarkt voor deze jongeren is deze beschrijving tegelijk nuttig en noodzakelijk.

De arbeidsmarktpositie wordt in de eerste plaats gekenmerkt door participatie (beroepsdeelname) en werkloosheid. In figuur 1 is voor Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen en autochtone Nederlanders van 15-24 jaar de participatiegraad en het werkloosheidspercentage weer gegeven voor mannen en vrouwen.

Uit deze figuur blijkt dat, behalve bij Marokkaanse vrouwen, de participatie van allochtonen niet al te sterk verschilt van die van autochtonen. De participatiegraad ligt wel altijd iets lager. Gezien het hoge werkloosheidsrisico dat deze jongeren lopen is dat niet zo verbazingwekkend ('discouraged worker'-effect).

Voor de allochtone jongeren die participeren, is het werkloosheidspercentage voor alle groepen zeer hoog. Werkloosheidspercentages zijn voor zowel mannen als vrouwen vele malen (soms zelfs 3 à 4 maal) hoger dan voor autochtone Nederlanders. Wanneer we de werkloosheid van deze jongeren vergelijken met die van de ouderen dan valt op dat ze meestal veel hoger is. Bij de autochtonen is het verschil niet altijd zo groot. Waarmee men allochtone jongeren ook vergelijkt, ze zitten steeds in de minst gunstige situatie.

In dit artikel onderscheiden we slechts drie opleidingsniveaus. 'Lager' opgeleid zijn alle personen zonder voltooide voortgezette opleiding (minder dan drie jaar havo of vwo). 'Uitgebreid lager' opgeleid zijn alle personen met als hoogste opleidingsniveau mavo (of drie jaar havo of vwo) of een lbo-opleiding. Personen met een hogere opleiding dan dat worden als 'middelbaar/hoger' gekwalificeerd. In figuur 2 is voor de vijf beroepsbevolkingsgroepen de opleidingsverdeling weergegeven.

Onmiddellijk valt het hoge percentage ongeschoolde Turkse en Marokkaanse jongeren op en het daarmee

samengaand bijzonder lage percentage met een opleiding hoger dan mavo en lbo. Surinamers en Antillianen nemen in deze een tussenpositie in. Hun opleidingsniveau is hoger dan dat van Turken en Marokkanen maar lager dan dat van autochtone Nederlandse jongeren. Maar niet alles is doffe ellende. Vergelijken we de opleiding van jongeren met die van de oudere beroepsbevolking dan blijkt dat jongeren beter opgeleid zijn dan ouderen. In deze zin gaan de 'kinderen' erop vooruit ten opzichte van hun 'ouders'. Verderop zal blijken dat deze onderwijsverbetering lang niet hard genoeg gaat omdat de stijging van de arbeidsmarkt-eisen nog harder gaat. Het is dus wat de Engelsen noemen een 'blessing in disguise'.

In tabel 1 is voor allochtone en autochtone jongeren de werkloosheid naar opleidingsniveau gegeven. Meestal geldt dat de werkloosheid afneemt naarmate het opleidingsniveau stijgt. Dit verklaart voor een gedeelte de hogere werkloosheid van allochtonen. Jongeren uit deze groepen zijn immers slechter opgeleid. Toch kan het opleidingsniveau de hogere werkloosheid van allochtonen niet volledig verklaren. Uit de tabel blijkt dat voor elk opleidingsniveau de werkloosheid onder Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren groter is dan die onder autochtone Nederlanders. Naast de opleiding spelen blijkbaar andere factoren die samenhangen met de etniciteit een rol.

Deze conclusie wordt bevestigd door statistisch onderzoek dat we uitgevoerd hebben met behulp van gegevens van schoolverlaters, die in 1988 ingeschreven stonden bij het Gewestelijk Arbeidsbureau te Rotterdam. Voor een aantal ingeschrevenen waren gegevens bekend over de totale duur van de inschrijvingsperiode (werkloosheidsduur). De geobserveerde verschillen in werkloosheidsduren kunnen verklaard worden met behulp van een relatief eenvoudig duurmodel.

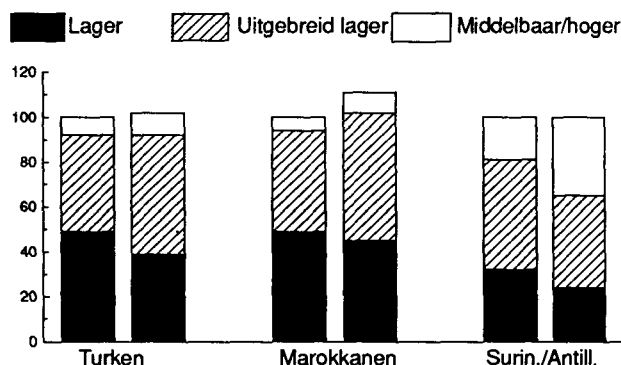
Uit onze schattingsresultaten blijkt dat mannen en hoger opgeleiden een hogere kans op werk hebben dan vrouwen en lager opgeleiden. Een hogere kans op werk leidt tot een gemiddeld kortere werkloosheidsduur. Daarnaast wordt een grote invloed uitgeoefend door etniciteit. Hieruit blijkt dat ook als gecorrigeerd wordt voor verschillen in leeftijd, geslacht en opleiding, allochtonen een significant lagere kans op werk hebben dan autochtonen en dus naar verwachting significant langere werkloosheidsduren zullen ervaren⁷.

Ontwikkeling arbeidsaanbod

Om de toekomstige ontwikkeling van het arbeidsaanbod van allochtone jongeren te beschrijven is gebruik gemaakt van het SKILL-onderwijsmodel van het CPB. Dit SKILL-model beschrijft de stromen in, door en uit het onderwijs. Voor elke schoolsoort wordt met behulp van overgangscoefficienten aangegeven waar leerlingen, die zich in een bepaald jaar in een bepaalde schoolsoort bevinden, in het volgend jaar terecht komen. Vertrekkende vanuit een gegeven uitgangssituatie (in ons geval 1988) kunnen met dit model ramingen gemaakt worden van het aantal leerlingen in verschillende vormen van onderwijs en van de uitstroom van schoolverlaters naar geslacht, opleiding en leeftijd van jaar op jaar.

De schoolverlaters voegen zich elk jaar bij de potentiële jeugdige beroepsbevolking. Dit is de niet-schoolgaande jeugd die in principe kan deelnemen aan het arbeidsproces. De potentiële beroepsbevolking, vermenigvuldigd met een voor geslacht, opleiding en leeftijd specifieke participatiegraad, geeft de beroepsbevolking naar opleiding (en geslacht en leeftijd)⁸. Onze berekeningen voor Surinamers en Antillianen zijn op de overgangscoefficienten van het SKILL-model gebaseerd. Dit betekent dat we veronderstellen dat hun keuzegedrag in het onderwijs niet merkbaar

Figuur 3. Verandering arbeidsaanbod 1988-1991 (1988=100)

verschilt van de autochtone Nederlanders. Voor Turken en Marokkanen zijn aanpassingen gemaakt in de coëfficiënten. Turken en Marokkanen kenmerken zich door een verhoogde 'drop-out', dat is het niet afronden van een opleiding, en een grotere voorkeur voor het lager beroeps-onderwijs. Uit de uitgebreide literatuur over het onderwijs-gedrag van allochtonen zijn voor hen coëfficiënten overgenomen en in het SKILL-model verwerkt.

In figuur 3 is weergegeven hoe het arbeidsaanbod tussen 1988 en 1991 verandert. In de figuur staan de relatieve veranderingen ten opzichte van 1988. Het totale aanbod neemt meestal licht toe, bij de Marokkaanse jongeren iets sterker dan bij de anderen.

Voor Turken en Marokkanen verbetert de opleidingsverdeling van de jeugdige beroepsbevolking in de komende jaren. Er komen relatief meer uitgebreid lager opgeleiden bij en ook het aandeel middelbaar en hoger geschoolden neemt toe. Overigens gaat het in dit laatste geval toch om kleine absolute aantallen. De trendmatige toeneming van het gemiddelde scholingspeil die reeds in het verleden merkbaar was, zet zich in de toekomst onverminderd voort. Het opleidingsniveau van Surinaamse en Antilliaanse jongeren op de arbeidsmarkt verbetert iets. Er is een licht inhaaleffect op autochtone Nederlanders.

Ontwikkeling arbeidsvraag

Voor onze schattingen van de werkgelegenheid voor allochtone jongeren in de periode 1988-1991, gedifferentieerd naar opleidingsniveau, maken we gebruik van ramingen voor de werkgelegenheid naar opleidingsniveau van het Centraal Planbureau. Voor zijn ramingen gebruikt het CPB een verdeelmodel waarmee de totale werkgelegen-

7. Omdat we ons beperkt hebben tot een relatief eenvoudig duurmodel ('hazard rate' model) zonder rekening te houden met mogelijke duurzaamheidsproblemen en niet-geobserveerde heterogeniteit en omdat we gebruik maken van een trekking uit een voorraad waarbij lange werkloosheidsduren misschien oververtegenwoordigd kunnen zijn, dienen onze schattingsresultaten met enige omzichtigheid te worden benaderd. Noteer dat door de registratieregels van het GAB ook een ondervertegenwoordiging van lange duren kan voorkomen. Wanneer een ingeschrevene niet tijdig verlengt, wordt de duur weer op nul gesteld. Bij langdurige werkloosheid komt niet-tijdige verlenging nogal eens voor.

8. De uitstroom uit het onderwijs is veelal tegelijk een instroom op de arbeidsmarkt (als werkzoekend of werkend). Voor jonge mannen en vrouwen geldt aanvankelijk dan ook een participatiegraad van vrijwel 100%. Na verloop van tijd zullen vooral vrouwen zich terugtrekken van de arbeidsmarkt. Voor Turkse en Marokkaanse vrouwen geldt dit sterker dan voor vrouwen uit andere groepen. Voor Turkse en Marokkaanse vrouwen veronderstellen we dat elk jaar 10% respectievelijk 25% zich terugtrekt uit de arbeidsmarkt.

heidsmutatie verdeeld wordt over de verschillende opleidingsniveaus⁹.

Uitgaande van de totale werkgelegenheid per opleiding bepalen we de werkgelegenheid voor allochtone jongeren naar opleidingsniveau. In een eerste (realistisch) werkgelegenheidsscenario gaan we er van uit dat het aandeel dat jongeren uit een bepaalde etnische minderheid hebben in de werkgelegenheid voor een bepaald opleidingsniveau in de komende jaren niet verandert. De ondervetegenwoordiging van allochtone jongeren wordt dus constant gehouden¹⁰. In een meer optimistisch scenario veronderstellen we dat het aandeel van allochtone jongeren in de werkgelegenheid voor een bepaald niveau gelijk wordt aan dat van autochtone jongeren.

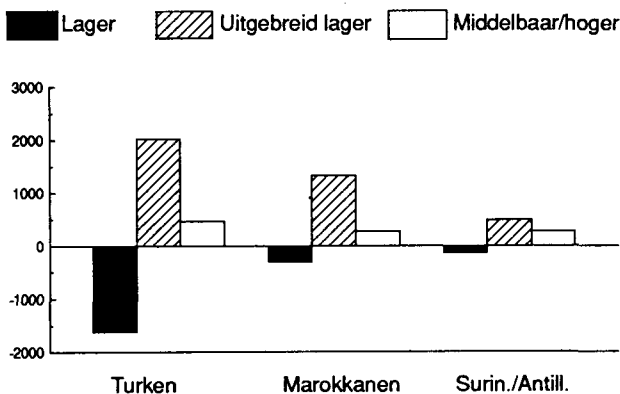
Figuur 4 geeft de ontwikkeling volgens het 'realistische werkgelegenheidsscenario'. Wederom zijn de veranderingen ten opzichte van 1988 gegeven.

De geraamde totale werkgelegenheid van Turkse en Marokkaanse jongeren neemt af, dit in scherp contrast met de te verwachten banengroei voor de hele Nederlandse arbeidsmarkt. Dit contrast kan als volgt verklaard worden. Turkse en Marokkaanse jongeren zijn sterk oververtegenwoordigd in banen met het laagste opleidingsniveau. Verwacht wordt dat de werkgelegenheid op dit niveau zal afnemen en dat trekt de werkgelegenheidsgroei voor deze jongeren naar beneden. De toeneming bij de hogere opleidingsniveaus, waarin zij uiterst karig vertegenwoordigd zijn, is niet voldoende om de daling bij het laagste niveau te compenseren. De werkgelegenheid voor Surinamers en Antillianen neemt iets toe. Ze volgen daarmee de ontwikkeling voor autochtone jongeren. Voor deze groepen is het aandeel in de hogere opleidingsniveaus (en daarmee in de stijging van de werkgelegenheid) wel voldoende om de daling voor het laagste niveau op te vangen.

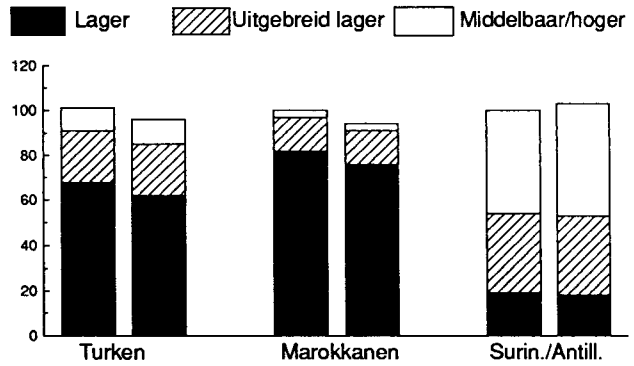
Confrontatie van vraag en aanbod

Het sluitstuk is de confrontatie van de toekomstige veranderingen in het aanbod en de vraag. Door deze confrontatie kan iets gezegd worden over werkloosheid en aansluitingsproblemen op de arbeidsmarkt voor allochtone jongeren. Twee waarschuwingen zijn hierbij op zijn plaats. De ramingen van aanbod en vraag zijn behept met grote onnauwkeurigheden. Deze onnauwkeurigheden leiden tot een grote onzekerheidsmarge in de ramingen van het verschil tussen beide (het aanbodoverschot). Aanbodoverschot en werkloosheid zijn weliswaar sterk gerelateerd maar een verandering in het overschot impliceert nog niet dat de werkloosheid evenveel verandert. In dit eenvoudige

Figuur 5. Verandering aanbodoverschot 1988-1991 (1988=100)

Figuur 4. Verandering arbeidsvraag 1988-1991 (1988=100)

model is met allerlei terugkoppelingen geen rekening gehouden. Hoger opgeleiden kunnen de arbeidsplaatsen van lager opgeleiden innemen (verdringingseffect) en ook de participatie kan veranderen als gevolg van een grotere werkloosheidsdreiging ('discouraged worker'-effect). De gepresenteerde resultaten zijn dan ook geen precieze schattingen maar geven eerder de richting van te verwachten ontwikkelingen aan.

In figuur 5 zijn de veranderingen in het aanbodoverschot voor jonge Turken, Marokkanen en de groep Surinamers en Antillianen weergegeven.

Uit deze figuur blijkt dat bij alle groepen het nu bestaande aanbodoverschot voor het laagste opleidingsniveau in de komende jaren zal afnemen. Het aanbodoverschot voor het uitgebreid lagere en hogere opleidingsniveau stijgt daarentegen. De daling bij het laagste niveau is echter niet voldoende om de stijging bij de hoogste niveaus te compenseren. In de komende jaren 'verschuift' de werkloosheid onder allochtone jongeren van lagere naar hogere opleidingsniveaus: de werkloosheid onder ongeschoolden wordt minder 'ten koste' van een grotere werkloosheid onder hoger opgeleiden.

De huidige, onaanvaardbaar hoge totale werkloosheid onder jongeren uit etnische minderheden zal volgens onze berekeningen nog verder toenemen indien niet wordt ingegrepen. Er zijn twee redenen waarom de totale werkloosheid op de middellange termijn zal toenemen: een kwantitatieve en een kwalitatieve. Kwantitatief ziet het er naar uit dat het aantal werkzoekende jonge schoolverlaters in de volgende jaren sterker zal stijgen dan het aantal banen waarvoor ze in aanmerking komen. Kwalitatief mag worden verwacht dat het opleidingsniveau van deze schoolverlaters en de eisen die werkgevers stellen, niet goed op elkaar zullen aansluiten. De opleidingseisen aan de vraagzijde stijgen harder dan de opleidingskwalificaties aan de aanbodzijde.

Bij wijze van contrast en om aan te geven hoe ver deze sombere maar waarschijnlijk realistische voorspellingen afwijken van meer aanvaardbare situaties hebben we ook een 'optimistisch' scenario doorgerekend. We veronderstellen in dit scenario dat de scholingskeuzen en de werkgelegenheidsaandelen van allochtone jongeren hetzelfde zijn als die van autochtone jongeren. Het gedeelte dat voortijdig het onderwijs verlaat, is in dit scenario gelijk aan het drop-out percentage van autochtonen, en Turkse en Marokkaanse jongeren kiezen in dezelfde mate voor het algemeen vormend onderwijs als hun Nederlandse mede-

9. CPB, op.cit., 1987. Voor de raming van de opleidingsaandelen in de werkgelegenheid wordt door het CPB de totale werkgelegenheid en de sectorstructuur overgenomen uit de middenvariant van het lange-termijnsceario van het CPB.

10. Wij berekenen deze aandelen uit de ISEO88 steekproef.

leerlingen. Deze veronderstellingen leiden tot een verdere verbetering van het opleidingsniveau. Op de arbeidsmarkt zullen zich minder ongeschoolden en meer geschoolden aanbieden.

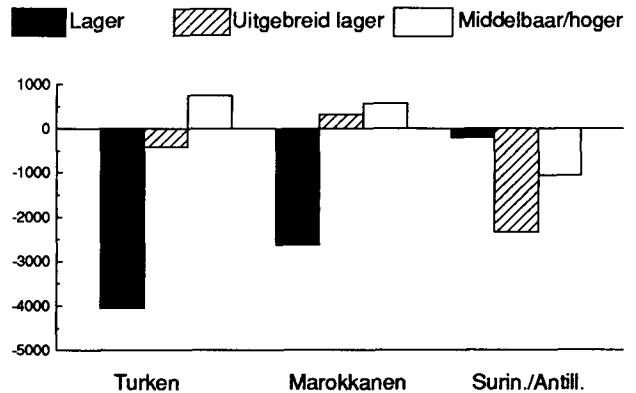
Aan de vraagkant veronderstellen we in het optimistische scenario dat het aandeel dat allochtone jongeren in de werkgelegenheid voor een bepaald opleidingsniveau hebben, gelijk is aan dat van autochtone jongeren. Een allochtone jongere heeft onder deze veronderstelling evenveel kans op een baan als een autochtone jongere met dezelfde opleiding. Aangezien allochtone jongeren nu sterk zijn ondervertegenwoordigd in de werkgelegenheid op elk niveau, leidt deze veronderstelling tot spectaculaire verbeteringen van hun werkgelegenheid. We realiseren ons zeer wel dat het niet realistisch is te veronderstellen dat binnen drie jaar de bestaande achterstelling geheel verdwijnt. Het resultaat van het zonnige scenario is weergegeven in figuur 6. De verschillen tussen de resultaten in figuren 5 en 6 geven aan hoe groot de afstand is tussen wat is en wat zou moeten kunnen.

De gevolgen voor de aanbodoverschotten worden in figuur 6 duidelijk. Naast een sterke afname van het aanbodoverschot voor ongeschoolden, daalt ook hier het aanbodoverschot voor personen met een uitgebreid lagere opleiding. Het totale aanbodoverschot (en daaraan gekoppeld de werkloosheid) daalt sterk. De verbetering van de arbeidsmarktpositie voor jonge allochtonen in dit zonnige scenario is voor het belangrijkste deel te wijten aan de veranderde veranderingen aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt. Aan die zijde van de arbeidsmarkt heeft het beleid dus het meeste werk.

Conclusies

De huidige arbeidsmarktpositie van jonge allochtonen is zeer slecht. Deze slechte positie wordt slechts gedeeltelijk

Figuur 6. Verandering aanbodoverschot 1988-1991 (optimistisch scenario)

veroorzaakt door het achterblijvende opleidingsniveau van allochtone jongeren. Een gericht beleid van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen waarbij de aanzienlijke voortijdige uitstroom ('drop-out') van allochtonen zoveel mogelijk wordt tegengegaan, is zeker zinvol. Toch heeft een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse jongere minder kans op werk dan een autochtone Nederlander met dezelfde opleiding. In de nabije toekomst verbetert het opleidingsniveau iets. De werkgelegenheid blijft daarbij echter ver achter. Het gevolg is dat de werkloosheid enigszins opschuift van ongeschoolden naar hoger opgeleiden. De totale werkloosheid neemt in de komende jaren zelfs nog toe. De situatie voor allochtone jongeren op de arbeidsmarkt zou kunnen verbeteren indien het beleid meer en vooral doeltreffender aandacht besteedt aan de werkgelegenheidskansen van de tweede generatie.

Ton Manders
Jules Theeuwes